

O HRVATSKIM IMENIMA DRŽAVA

Dalibor Brozović

U prvome broju *Jezika* ovoga godišta objavio je dr. Mijo Lončarić prilog pod naslovom "Hrvatska imena država". Radi se zapravo o službenome obliku imena za države i neke nesamostalne teritorije za koje je takvo ime potrebno iz osobitih razloga (primjerice otoci i otočja udaljeni od države kojoj pripadaju). Službena su imena određena na zahtjev Državnoga zavoda za normizaciju Republike Hrvatske.¹ Postoji međunarodna norma službenih imena na engleskome i francuskom jeziku, zajedno sa službenim kraticama (ISO 3166) i prema njoj je valjalo odrediti službena hrvatska imena. Pri tome se ta imena donose u dva oblika: jedno je uobičajeni kratki oblik imena za državu ili teritorij na određenome jeziku (engleski, francuski, hrvatski itd.), drugo prijevod punoga službenog imena na odgovarajući jezik. Prihvaćena hrvatska imena objavljena su u *Narodnim novinama* br. 48. od 20. VI. 1994. pod naslovom "Abecedni popis zemalja i njihovih oznaka".

Lončarićev se prilog sastoji od tri dijela. U prvome govori općenito o problemu, razmatrajući ujedno i pitanja što se tiču svih imena ili barem njihova velikog broja (velika i mala slova, tradicionalna hrvatska imena i imena iz originalnih jezika, transkribirana ili u izvornom pravopisu, i sl.), u drugome abecednim redom komentira pojedina rješenja ili objašnjava razloge zbog kojih su prihvaćena (pri čemu ta objašnjenja ne moraju uvijek biti i Lončarićevo osobno mišljenje), a u trećem se jednostavno prenosi popis kraćih i punih službenih imena iz *Narodnih novina*. Sva tri dijela zahtijevaju stanovite komentare.

U prvom redu, tu se radi o službenim hrvatskim imenima država i nekih teritorija, ne o njihovim imenima u hrvatskome jeziku. To su dvije razne stvari – za službena je imena spomenuti zavod ovlašten, za imena u hrvatskome jeziku nije. Službena su imena obvezatna za državnu upravu u najširem smislu (iako ne baš u svakoj prilici), djelomično i za narodno gospodarstvo, donekle za udžbenike i još neke druge specifične publikacije, ali izvan toga kruga nisu (osim za kakve iznimne prilike). To mora biti posve jasno. Osobito je to važno zbog toga što se uvijek i ne misli na sama država kao takvo, nego jeduostavno na koju zemlju općenito, ili na zemlju *X* kao na područje gdje živi narod *x*, a onda je bar poželjno da *X* i *x* budu od iste osnove. Pri tome je onda najčešće i naziv jezika od iste osnove od koje je i ime naroda. Kada bi službena imena bila zaista obvezatna za svakoga i u svakoj prilici, onda bismo primjerice Perziju morali uvijek nazivati Iranom: (puni oblik:

¹ Nikako da već jednom izdama iz govora "Zaj. zavod za normiz. Republike Hrvatske, nego u Hrvatskoj provodi normizaciju. U ovom slučaju prvi v dodaje da vrijede formalno gramatički, jer u imenu *Hrvatska* stoji u apoziciji imenica *Republika*, ali vrijedi u smislu. Kako dakle izići iz nevolje s genitivom? Postoje tri načina za oslobođanje od toga nasljedstva iz prošlog režima: 1. izostavit genitiv (nije baš za svaku ustanovu bitno naglasiti državnu pripadnost, jasno je da zavod u Hrvatskoj misli, turski ili kineski); 2. u nekim slučajevima gdje je to možda ipak bitno, važna genitiv zadržati i odgovarajuću prilagodbu (možda nešto... Državni zavod...); 3. gdje ga je bitno, ali gdje nema nikakvih formalnih razloga, genitiv izostaviti i u potpunosti koristiti samo imenice, koje ovakve mezar nije naprosto rije.

Islamska Republika Iran), a onda bi žustri provoditelji službenih odluka zahtijevali da i Perzijance u svakoj prilici zovemo Irancima i perzijski jezik iranskim. Što bi to značilo, vidi se i na primjeru jezične znanosti, struke kojoj je ovaj časopis posvećen. Pridjev *iranski* označuje u lingvistici jezičnu skupinu (upravo: granu indoeuropske jezične porodice) kojoj pripada i perzijski jezik. Rečenice kao “Slovensi su Slaveni”, “slovenski jezik pripada slavenskoj jezičnoj skupini”² (ili isto za Slovake i slovački) morale bi tada glasiti “Iranci su Iranci” i “iranski jezik pripada iranskoj jezičnoj skupini”. Bilo bi to u najmanju ruku zabavno.

Jasno je, s druge strane, da je poželjno kako bi službena i obična imena bila što više usklađena, ali kada postoje valjani razlozi da službeno ime bude različito od uobičajenoga, a isto tako valjani razlozi ne dopuštaju da se službeno ime proširi i izvan službene uporabe, ne treba tradicionalno ime prilagođavati službenomu.

Uz taj načelan stav htio bih se osvrnuti i na neka pojedinačna rješenja. Primjedbe će biti najrazličitijega karaktera, želim samo upozoriti o čemu bi valjalo misliti kada se bude objavljivao novi abecedni popis službenih imena, a oni se, kako se vidi iz Lončarićeva članka, obnavljaju s vremena na vrijeme zbog promjena koje donosi međunarodni život. Najjednostavnije će biti da za pojedinu zemlju navedem petitnim uvučenim tiskom onoliko Lončarićeva teksta koliko je potrebno, a onda da običnim tiskom komentiram ono s čime se ne slažem, ili da iznesem koju potrebnu dopunu uz pojedino službeno ime.

Azerbajdžan. Za tu zemlju, koja je sada postala nezavisna, samostalna država, uobičajio se lik *Azerbejdžan*, prema njemačkom pisanju izgovora s *aj*...

Ne radi se o njemačkome pisanju, nego o kolebanju u ruskome jeziku, gdje se usporedno upotrebljavaju likovi s *ej* i *aj*,³ pa se to odrazilo i u nas. U azerbajdžanskom jeziku to ime po novoj latinici glasi *Az rbycan*, što treba čitati *Az'rbajdžan*, pa je naše rješenje, samo za se, posve ispravno s obzirom na dva načela: zanemaruju se glasovi kojih u hrvatskome nema (), a ako su u dosadašnjoj uporabi bila dva rješenja, valja odabrati ono bolje, koje se najčešće slaže i s izvornim izgovorom.⁴

Bjelokosna Obala. Postoji i lik *Obala Bjelokosti*, ali je izabran sustavniji...

Tu je u neprimjerenosti primjeni inače dobra načela učinjena besmislena pogreška. Istina jest daje umjesto posvojnoga genitiva uvijek bolje uzeti posvojni pridjev, ali mora se raditi zaista o genitivu posvojnome. Ovdje to nije slučaj. Francuzi su s kolonijalističkom bezobzornosti (i bezobraznosti) nazvali tu zemlju Obalom Bjelokosti ne zato što bi njezina obala bila od bjelokosti (ili slonovače, kako Lončarić poslije ispravno prevodi, ali po našoj je tradiciji zadržan širi pojam bjelokosti), jer takve obale nema niti može biti – postoje samo pjesničke “kule bjelokosne”. Nije dakle riječ o bjelokosnoj obali, nego je to bila obala na kojoj se kupovala (češće otima-

² U srpskome je jeziku to riješeno drugačije: “Slovensi su Sloveni”, “slovenački jezik pripada slovenskoj jezičnoj grupi”.

³ U novije doba ipak prevladava *aj*.

⁴ Svi se tuđi fonemi zamjenjuju hrvatskim u hrvatskome izgovoru stranih vlastitih imena, osobnih i zemljopisnih. Iznimkom je samo afrikat *dz* u nekim slavenskim, gruzinskim, albanskim, grčkim, eventualno i talijanskim imenima.

la) i izvozila bjelokost. Moglo bi se doduše uzeti da tu nije riječ o opisnome pridjevu na *-n*, kakvi imaju određeni i neodređeni oblik, primjerice *pismen(i) čovjek*, nego o odnosnome, kakvi imaju samo određeni lik, primjerice *pismeni sastavak* (koji može biti napisan i posve nepismeno). No broj je odnosnih pridjeva ograničen, dolaze u ograničenom broju sintagmi, s određenim imenicama. Ovdje nije takav slučaj.

Falklandi (Malvini)...

Otoci o kojima je riječ, britanski su posjed (što je manje važno), a stanovnici su engleskoga ili bar britanskoga podrijetla (što je, naravno, mnogo važnije). Postoje međunarodni razlozi da oba imena budu službena, ali u praksi nema potrebe za argentinskim imenom Malvini.

Kiribati, muški rod, jednina (*Kiribati – Kiribatija*)

Tu je ime određeno ispravnim načinom – taj oblik ne označuje množinu, kako bi se moglo pomisliti s obzirom na to da se radi o otocima. Oblik *Kiribati* jednostavno je glasovna domaća prilagodba nekadašnjega engleskog imena *Gilbert* (Gilbert Islands).

Komori. Muški rod, množina: *Komóri – Komórā...*

I to je ime ispravno, radi se o prijevodu tuđe množine (Republik of the Comoros).

Mađarska. Dva su lika imena te države; drugi je *Mađarska*, koji ima jaku hrvatsku književnu tradiciju. Međutim, znatan dio hrvatskoga jezičnog kolektiva govori *Mađarska*. Taj je lik i bliži izvornom mađarskom izgovoru. (Ostvaraj za *gy* još je mekši, čini se da i nije afrikat nego umekšan ploziv *d'*)

Istina jest da u Hrvatskoj mnogi govore i pišu *Mađarska*, ali u suvremenome je srpskom jeziku s a m o *Mađarska*, oblik *Mađarska* mogao bi se naći (zabunom) samo u kojega srpskog pisca podrijetlom iz Bosne. Ako možda službeni oblik i ostane *Mađarska*, to ne može vrijedjeti za hrvatski jezik uopće, prvo iz razloga koje navodi i Lončarić (tradicija, suvremena usporednost), a osim toga, od riječi s osnovom *madž/đar-*, samo se u *mađaron* pojavljuje *đ*. Inače, mađarski izgovor za *gy* zaista nije afrikat, nego meki (ne umekšani) ploziv, ali to je mađarski izgovor, ne naš.

Makedonija.

Dobro je što za hrvatski službeni naziv nije uzet prijevod međunarodnoga sratnog službenog naziva *The Former Yugoslav Republic of Macedonia*.⁵

Maldivi. Muški rod, jednina: *Maldivi – Maldivija*.

To nije slučaj kao *Kiribati* (ili *Malavi*, koja država nije otočje) nego kao *Komori* (ili još *Bahami*, *Falklandi*, *Filipini*, *Sejšeli*). To valja bezuvjetno ispraviti.⁶

⁵ To jest "Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija".

⁶ Radi se o tome da imena na *-i* mogu biti singulari poput nekih apelativa tuđega podrijetla (kao *žiri*, *žirija*, *viski*, *viskija* i sl.), a u drugom je slučajevima *-i* množinski nastavak muškoga roda. Prvoj kategoriji (gdje je u svim jezicima *-i* završni glas riječi u nominativu jednine) pripadaju države različita položaja: otočja (*Kiribati*), otoci (*Haiti*), kopnene zemlje (*Mali*, *Malavi*). U drugoj su, kako je već navedeno, uglavnom otočja. To su *plurabilia tantum*, nema jednine kao **Baham*, **Falkland*, **Filipin*, **Komor*, **Sejšél*, **Maldiv*. Doduše, među *Komori* je i otok Veliki Komoro, ali to nije to. U cijeloj toj drugoj kategoriji u ostalim jezicima našem množin-

Moldavija. To je tradicionalan i dobar hrvatski lik i nije bilo sporno da se on izabere. Međutim, u novije se vrijeme u medijima javljaju likovi *Moldova* i *Moldavska*. Posljednji je u skladu s tradicijskom tvorbom imena zemalja.

Te su tvrdnje protuslovne. Ako je naime *Moldavija* tradicionalani dobar hrvatski lik, a *Moldavska* je lik u skladu s tradicijskom tvorbom, onda to znači da su tradicionalni oni likovi koji nisu u skladu s tradicijskom tvorbom (što se još i može dogoditi), a da likovi u skladu s tradicijskom tvorbom nisu ni hrvatski ni dobri (što je već veoma teško prihvatiti – jedino bi se moglo reći, iznimno, da poneki takav lik nije uobičajen). I dalje, iako je točno da se lik *Moldova*⁷ pojavljuje tek u posljednje doba, za lik *Moldavska* to ne vrijedi, on se u hrvatskim tekstovima odavno pojavljuje usporedno s likom *Moldavija*, možda čak i češće.⁸ Kako već znamo da je *Moldavska* u skladu s tradicijskom hrvatskom tvorbom imenâ za zemlje, a taj se lik pojavljuje usporedno s likom *Moldavija*, onda je očito bolje prihvatiti lik *Moldavska*. Dobiva se logičan i skladan niz – prema srpskim imenima *Španija*, *Rumunija*, *Moldavija* imamo hrvatska *Španjolska*, *Rumunjska*, *Moldavska*.

Novi Zeland. Lik *Zeland* već je uobičajen u hrvatskom jeziku. Inače bi se to ime moglo prevesti.

Zanimljivo bi bilo znati kako da se prevede, a da ostane ikomu prepoznatljivo. Valjda ne kao u sljedećem primjeru!

Ovčji Otoci. Prevedeno je ime, a upotrebljavao se i lik dijelom preveden: *Farski Otoci*.

To je najveći promašaj. Umjesto dosadanih naziva za taj danski teritorij s priličnom autonomijom, to jest *Farski* ili možda još češće *Farverski Otoci*, nazivâ koji su nam omogućili da govorimo i o far(er)skom narodiću i o far(er)skome jeziku, dobili smo prijevod službenih domaćih naziva *Færoerne* i *Føroyar* (zbog dvojezičnosti oba su službena). Prijevod jest točan, ali upućivao bi nas da govorimo o “ovčjem narodu” i “ovčjem jeziku”! To neće nitko činiti, naravno, ali zašto je onda trebalo prevediti ime zemlje?

Papuanska Nova Gvineja. Običniji je bio lik *Papua Nova Gvineja*, ali je izabran onaj koji odgovara hrvatskom jeziku.

Hrvatskomu jeziku odgovaraju prije svega istina i činjenice, ali njih valja znati. Veliki otok Nova Gvineja podijelile su u prošlom stoljeću kolonijalne sile. Zapadnu je polovicu uzela Nizozemska, to je današnja indonezijska kolonija Zapadni Irijan.⁹

skom nastavku *-i* odgovaraju drugi nastavci: *-s*, *-es*, *-as*, *-en*, *-er*. i sl. Valja još jedino dodati da su Bahami mogli biti preuzeti i u ženskom rodu, dakle kao *Bahame (engleski *Bahamas*), ali to ne bi bilo dobro, a još bi gore bilo da je *Comoros* shvaćeno kao množina srednjega roda pa da smo prihvatili lik *Komora. No to nas briže srećom ne more.

⁷ To je izvorno ime.

⁸ U svakom slučaju, sintagma *Vlaška i Moldavska* češća je nego *Vlaško i Moldavija*.

⁹ Možda danas nije pristojno reći da je Zapadni Irijan indonezijska kolonija, jer nije europska kolonija. No tamo se položaj Papuanaca nimalo ne razlikuje od kolonijalnoga. Osim toga, razni indonezijski etnosi nisu Papuancima ni etnografski ni jezično ni fizički nimalo bliži nego Europljani. Ne treba misliti da bivša kolonija ne može postati kolonizatorom.

Istočna je polovica podijeljena. Sjeverni je dio uzela Njemačka (*Neu Guinea* ili *Kaiser Wilhelmsland*), južni Engleska (*British New Guinea*). Njemačku su koloniju zauzeli u I. svjetskom ratu Australci i 1920. dodijeljena im je kao mandat Lige naroda. Britanci su svoju koloniju predali 1906. Australcima i od tada se zvala Teritorij Papua. Australški mandat u sjevernom dijelu prelazi pod skrbništvo UN, 1949. upravno je sjedinjen s australskom Papuom, a 1975. ta ujedinjena zemlja dobiva nezavisnost pod imenom *Papua New Guinea*. To ime znači "Papua + Nova Gvineja", nipošto ne "Papuanska Nova Gvineja". No nije riječ samo o lošem prijevodu. On naime sugerira da je papuanski samo istočni dio otoka, to jest neovisna država, a da zapadni, indonezijski dio nije papuanski, da u zapadnom dijelu Nove Gvineje ne žive Papuanci. Zaključak je dakle: oblik *Papua Nova Gvineja*, iako formalno nije najsretniji, ipak treba zadržati i kao hrvatsko službeno ime kad je već tako u svim jezicima.

Sveta Helena/Lucija, Sveti ...Kristofor i Nevis, ...Petar i Mikelon, ...Toma i Princip, ...Vincent i Granadini. Preveden je atribut, a osobna su imena ostavljena u izvornom obliku.

Tu je neka zabuna – osobna imena je s u također prevedena, izvorno bi bilo *Lucia, Christopher* (ili *Kitts*), *Pierre, Miquelon* itd.

Šri Lanka. Ime se na uklapa, ali je tako uobičajeno, pa je prihvaćeno... Moglo bi se pisati i *Šrilanka*.

Ipak je bolje ostaviti rastavljeno, tako se uglavnom piše i u ostalome svijetu. Pravi je problem je li trebalo na samome početku uzeti transkripciju *Sri* ili *Šri*, ali o tome je danas kasno raspravljati.

Tajland. Za tu je državu predložen lik *Tajska*, koji odgovara tradicijskim nazivima država u hrvatskom jeziku. Izabran je ipak uobičajeni lik, adekvatno imenu *Zeland*.

Osobno bih više volio lik *Tajska*, ali jasno mi je da bi izazvao otpore i zato nisam protiv prihvaćenoga rješenja. No obrazloženje je netočno – između *Zeland* i *Tajland* nema adekvatnosti. *Tajland* je hibridno tajsko-englesko ime i znači "zemlja naroda *Taj*". Naprotiv, *Zeland* (to jest *Zealand*) nije "zemlja nepostojećega naroda *Ze* (*Zea*)."

Venezuela. Postoji također veoma uobičajen lik *Venecuela* i bilo se teško odlučiti. Predložen je lik za koji se odlučio Leksikografski zavod i koji je bliži španjolskom izgovoru.

Slažem se s rješenjem, ali obrazloženje je i opet netočno. U španjolskome se jeziku z izgovara po metropolskoj normi kao bezvučni engleski glas pisan *th*, a po latinskoameričkoj normi kao *s*. Latinskoameričkoj je ortocipiji podjednako blizak i glas *c* (po bezvučnosti) i glas *z* (po načinu tvorbe), a metropolskoj je glas *c* podjednako udaljen kao *z* (*c* se razlikuje po mjestu i načinu tvorbe, *z* po mjestu tvorbe i zvučnosti). U oba su dakle slučaja i *z* i *c* podjednako bliski ili daleki španjolskomu izgovoru.

Zelenortska Republika. Predložen je uobičajeni lik a postoji i drugi – *Kapverdaska Republika*. Mogao bi se izabrati i kraći lik, koji odgovara i kraćem izvornom imenu, tj. *Zeleni Rt* prema *Cape Verde*.

Potrebne su tri napomene. Prva nije u vezi s temom, ali korisno je upozoriti kako je na ovom primjeru očit nedostatak hrvatske grafije što nema slova za samoglasni *r*.

Koliko se puta spikeri zabune pa u *Zelenortska Republika* izgovore *-ortska* jednako kao u *športska*. Druge su dvije napomene ipak u vezi s temom. Prihvaćeno je rješenje dobro i lijepo nam pokazuje kako nije dobro prevoditi imena ako prijevod ima kakvo previše konkretno značenje iz nedržavne ili nezemljopisne sfere.¹⁰ I drugo, lik *Cape Verde* englesko je ime, a izvorno je *Cabo Verde*.

*
* *

Uz abecedni su popis također potrebne neke napomene.

Nije jasno zašto se pri normiranju hrvatskih imena moramo držati eventualnoga izvornog poretka riječi. Tako su u neposrednoj blizini *Čad – Republika Čad* i *Češka – Češka Republika*, *Gabon – Gabonska Republika* i *Gambija – Republika Gambija*, *Kazahstan – Republika Kazahstan* i *Kirgistan – Kirgistanska Republika*, *Nizozemska – Nizozemska Kraljevina* i *Norveška – Kraljevina Norveška*, *Slovačka – Slovačka Republika* i *Slovenija – Republika Slovenija*. Mislim da bismo prema svojem uzoru (Republika Hrvatska) morali uvijek uzimati riječi *republika*, *kraljevina* na prvome mjestu,¹¹ nema opravdanja za neujednačenost.

Ostālō su pojedivosti. Ne sviđa mi se ime *Maršalovi Otoci* (Republika Maršalovi Otoci), a ni *Maršalski* ne bi bilo mnogo bolje. Ime *Samoa* (puni naziv: Nezavisna Država Zapadna Samoa) ne odgovara toj državi, nego samo otočju kao cjelini, a dio toga otočja američki je posjed. Trebalo bi dakle *Zapadna Samoa*. I na koncu, za Gvineju Bisau donosi se puno ime *Republika Gvineja-bisau*. Tu je malo *b* vjerojatno tiškarskom pogriješkom. Spojnica (ako je potrebna) ne bi smjela opravdavati malo slovo.

SAŽETAK

Dalibor Brozović, leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb

UDK 801.313:808.62, stručni članak

primljen 7. lipnja 1995, prihvaćen za tisak 15. lipnja 1995.

Using Croatian Names for Countries

The author reviews M. Lončarić's article from this year's first issue of "Jezik", suggesting some additions, amendments and linguistic improvements.

¹⁰ Sjetimo se samo "O/ovčjih O/otoka".

¹¹ Što bi rekli neki (a jasno je koji) da se naša država kojim slučajem zove **Hrvatska Republika*, kako se uz odgovarajući pridjev zovu neke navedene zemlje, a također i Italija i Francuska (ne u službenoj hrvatskoj nomenklaturi, tu su *Republika Francuska* i *Republika Italija*, nego izvorno: *Repubblica Italiana*, *Republique Française*).